

Ordini concurente ale vecinătății: Politicile Federației Ruse și ale Uniunii Europene față de Ucraina după 1991

[Competing Neighbourhood Orders: The Policies of the Russian Federation and the European Union towards Ukraine after 1991]

Alexandru-Ionuț DRĂGULIN

Abstract: *The article analyses the policies pursued by the Russian Federation and the European Union towards Ukraine since 1991 as two competing neighbourhood orders. The research employs a structured, focused comparison based on the analysis of spatial conceptions, instruments of influence and integration, and the regional objectives pursued by the two actors. The study shows that the Russian Federation sought to maintain Ukraine within a hierarchical post-Soviet space characterised by limited strategic autonomy, while the EU promoted association, conditionality and, after 2022, the objective of institutional integration. At its core, the competition between these projects concerns Ukraine's right to determine its own regional and security alignment. The analysis contributes to research on neighbourhood orders and the security choices of states situated between conflicting geopolitical centres, while also highlighting implications for Romania regarding Black Sea security and the enlargement of the European Union.*

Keywords: *Ukraine; neighbourhood orders; sovereignty; strategic autonomy; regional alignment.*

Premisele cercetării

Destrămarea Uniunii Sovietice în decembrie 1991 nu a fost urmată de o ordine regională stabilă în Europa de Est. Independența fostelor republici sovietice a fost recunoscută juridic, dar apartenența lor regională, orientarea externă și raporturile cu Federația Rusă și cu instituțiile occidentale au rămas subiecte ale unor negocieri și contestări succesive. Între țările est-europene care au făcut parte din

Uniunea Sovietică, Ucraina a devenit subiectul central al acestei incertitudini prin dimensiunea sa teritorială, amplasarea sa între Federația Rusă și Uniunea Europeană (UE), legăturile post-sovietice cu Federația Rusă și importanța sa pentru securitatea Mării Negre. Literatura academică a descris regiunea drept o „vecinătate comună”, în care Moscova și Bruxelles-ul au acționat potrivit unor raționalități diferite ale politicii externe¹.

Această evoluție nu trebuie însă redusă la un bipolarism permanent. În anii 1990 și 2000, în relațiile dintre Rusia și Uniunea Europeană au coexistat cooperarea politică, interdependența comercială și energetică, dar și dezacordurile privind reorganizarea spațiului post-sovietic. Escaladarea militară din 2022 a reprezentat, din această perspectivă, punctul de vârf al unei crize prelungite a ordinii europene post-Război Rece, nu apariția subită a unei rivalități până atunci inexistente².

Politica Uniunii Europene față de Ucraina s-a dezvoltat inițial pe baza unei logici a vecinătății. Comunicarea Comisiei Europene privind „Europa extinsă”, Politica Europeană de Vecinătate și, ulterior, Parteneriatul Estic au urmărit constituirea unei zone de stabilitate și prosperitate în jurul UE prin asociere politică, integrare economică graduală și transfer normativ³.

Federația Rusă i-a atribuit însă Ucrainei un statut diferit. În imaginarea politică al Kremlinului sub conducerea lui Vladimir Putin, spațiul ex-sovietic a fost reprezentat drept un areal de interese privilegiate, în care Moscova urmărea să conserve legături instituționale, economice, politice și identitare capabile să-i mențină rolul regional dominant. În cazul Ucrainei, instrumentele tradiționale de influență au fost completate de narațiuni privind unitatea istorică a rușilor și ucrainenilor, caracterul artificial al separării lor politice și legitimitatea limitată a unei orientări externe contrare intereselor ruse⁴.

Momentele de ruptură din 2013-2014 și 2022 au făcut vizibilă incompatibilitatea finalităților regionale. Anexarea Crimeei și ocuparea Donbasului în 2014 au transformat concurența instituțională într-o contestare prin forță a frontierelor și a autonomiei strategice a Ucrainei. Invazia la scară largă din februarie 2022 a urmărit reorganizarea coercitivă a statului și a teritoriului ucrainean, dar a provocat și o resetare a politicii europene în vecinătatea estică. Acordarea statutului de țară candidată în iunie 2022, deschiderea negocierilor de aderare în iunie 2024 și deschiderea primelor clusteruri în 2026 au marcat trecerea de la logica vecinătății la cea a extinderii Uniunii Europene.

Articolul își propune, în acest context, să ofere un răspuns la întrebarea: În ce mod au urmărit Federația Rusă și Uniunea Europeană, prin construirea unor ordini concurente ale vecinătății, să definească statutul, orientarea externă și apartenența regională a Ucrainei după 1991?

Argumentul central este că Federația Rusă a urmărit păstrarea unei ordini ierarhice, în care suveranitatea formală a Ucrainei nu implica autonomia strategică deplină, în timp ce Uniunea Europeană a încercat transformarea graduală a statului ucrainean prin adaptarea la sistemul său normativ, condiționalitate și integrare. După 2022, UE a resetat politica față de Ucraina, trecând de la gestionarea vecinătății la perspectiva aderării și integrării instituționale.

Metodologic, cercetarea utilizează o comparație structurată și focalizată a politicilor celor doi actori în perioada decembrie 1991-iulie 2026. Analiza urmărește trei componente: concepțiile spațiale, instrumentele de exercitare a influenței și finalitățile regionale. Statutul internațional actual și apartenența Ucrainei la un bloc geopolitic sunt tratate ca rezultate ale interacțiunii dintre cele trei dimensiuni. Abordarea nu neagă capacitatea de acțiune a Ucrainei, dar concentrează cercetarea asupra proiectelor externe care au încercat să-i configureze poziția regională⁵.

Ordinea de vecinătate: cadrul conceptual și metoda comparativă

În studiul de față, conceptul de „ordine regională” desemnează ansamblul regulilor, instituțiilor, ierarhiilor, raporturilor de putere și reprezentărilor prin care relațiile dintre actorii unui anumit spațiu geopolitic sunt organizate și legitimate. O asemenea ordine nu rezultă exclusiv din distribuția materială a puterii, ci și din capacitatea actorilor dominanți de a defini comportamentele considerate legitime, formele acceptabile de cooperare și poziția statelor mai mici în arhitectura regională⁶.

Pornind de la literatura din domeniul relațiilor regionale, articolul utilizează noțiunea de **ordine de vecinătate** într-un sens operațional: o doctrină de politică externă prin care un actor politic încearcă să structureze relațiile cu statele aflate în pro-

ximitatea sa, atribuindu-le o anumită semnificație a poziției spațiale, oferindu-le sau impunându-le forme de integrare și urmărind o anumită configurație geopolitică. În prezentul studiu se acordă atenție modului în care apropierea geografică este transformată într-o categorie politică. Vecinătatea nu este un spațiu neutru și nici nu se subordonează complet determinismului geografic. Ea este o construcție politică, întrucât actorii de putere îi stabilesc limitele, formele legitime de asociere și raportul dintre centru și statele periferice⁷.

Caracterul concurent al ordinilor apare atunci când ofertele de integrare și regulile regionale devin greu de conciliat. Ucraina a combinat, pentru o perioadă limitată, cooperarea post-sovietică selectivă, relațiile economice cu Federația Rusă și apropierea de Uniunea Europeană. Pe măsură însă ce proiectul integraționist european și cel eurasiatic al Administrației Putin au dobândit regimuri juridice mai dense și mai coerente, spațiul unei astfel de politici de echilibru s-a restrâns⁸.

Concurența nu implică nici simetria modelelor, nici existența unui joc de sumă zero. Ambele relații au fost asimetrice, însă diferă prin autoritatea revendicată și prin consecințele refuzului. Ordinea rusă a asociat suveranitatea juridică a statelor post-sovietice cu o autonomie strategică limitată atunci când deciziile acestora afectau interesele Moscovei. Conceptul de ierarhie internațională explică această coexistență dintre independența formală și pretenția actoru-

lui dominant de a condiționa anumite opțiuni externe⁹.

Ordinea europeană poate fi categorizată prin noțiunea de guvernanță externă, desemnând extinderea regulilor și practicilor UE dincolo de frontierele sale, inclusiv către state fără perspectivă imediată de aderare. Transferul normativ operează prin acorduri, accesul la piața comună, asistență și condiționalitate. Relația rămâne asimetrică, deoarece Uniunea formulează criteriile și evaluează progresele, dar se bazează, în principiu, pe acceptarea lor de către statul partener și nu revendică un drept unilateral de veto asupra orientării sale externe¹⁰.

Guvernanța externă include și raporturi de putere. Statul partener suportă costurile adaptării și nu participă, înainte de aderare, la elaborarea normelor pe care trebuie să le pună în aplicare. Totuși, relația europeană păstrează distincția dintre condiționarea accesului la beneficii și limitarea dreptului unui stat de a opta pentru o altă orientare.

Federația Rusă, pe de altă parte, a contestat difuzia normelor și valorilor politice europene în spațiul post-sovietic și a promovat propriile cadre de integrare. Competiția a privit regulile legitime ale ordinii regionale – cine poate defini apartenența Ucrainei și dacă aceasta dispune de dreptul efectiv de a alege o ordine alternativă. În același timp, efectele politicilor externe au depins în mare măsură de actorii ucraineni, care au acceptat, au adaptat sau au respins ofertele de integrare¹¹.

Statutul Ucrainei nu constituie, în acest studiu, o dimensiune separată, ci rezultatul politic al ordinii: concepția spațială stabilește locul atribuit statului, instrumentele încearcă să materializeze această poziție, iar finalitatea indică gradul de autonomie și forma de integrare considerate legitime. Comparația aplică acelorași două seturi de politici, întrebări privind spațiul în care este plasată Ucraina, instrumentele utilizate și finalitatea urmărită. Momentele de referință sunt lansarea Politicii Europene de Vecinătate în 2004, Parteneriatul Estic în 2009, criza din 2013-2014, urmată de anexarea Crimeei, și invazia rusă la scară largă din februarie 2022.

Concepții spațiale concurente asupra Ucrainei

Construirea unei ordini de vecinătate începe prin delimitarea unui spațiu geopolitic și atribuirea unei anumite poziții statelor care îl compun. În cazul Ucrainei, Federația Rusă și Uniunea Europeană au utilizat concepții spațiale diferite, care nu s-au limitat la constatarea proximității geografice. Acestea au stabilit raportul dintre Ucraina și centrul ordinii regionale, formele de apartenență considerate legitime și limitele în care apropierea de un alt proiect regional putea fi acceptată.

În politica externă tradițională rusă, noțiunea de „vecinătate apropiată” desemnează fostele republici sovietice ca un spațiu distinct, fiind principala sursă de conflicte securi-

tare cu țările europene. Infrastructurile comune, legăturile economice, comunitățile rusofone și interdependențele de securitate reprezintă subiectul unor revendicări și interese privilegiate ale Moscovei¹². Această continuitate nu demonstrează existența unui plan unic după 1991, dar indică persistența unei delimitări regionale în care alți actori sunt considerați exteriori, iar Federația Rusă își atribuie responsabilități și drepturi speciale.

Ucraina ocupă un loc aparte datorită dimensiunii sale, accesului la Marea Neagră și rolului său în economia și securitatea regională. În viziunea liderilor de la Kremlin, integrarea sa într-un sistem alternativ ar diminua coerența proiectului post-sovietic și statutul Rusiei ca putere regională la Marea Neagră, Marea Caspică și Urali. În această perspectivă, orientarea Kievului către Uniunea Europeană este privită nu doar ca alegere a unui stat vecin, ci și ca problemă a arhitecturii regionale.

Concepția Uniunii Europene asupra spațiului ex-sovietic s-a format simultan cu extinderea către Europa Centrală și de Est. Ucraina a fost plasată în această vecinătate estică, aflată între exterioritatea instituțională și apropierea normativă. Ea nu este momentan inclusă în UE, dar poate participa selectiv la politicile Uniunii, poate obține acces gradual la piață și poate adopta regulile europene pe măsură ce avansează negocierile de aderare.

Politica de Vecinătate, demarată în 2004, a creat un spațiu exterior

frontierelor Uniunii, dar deschis apropierii prin comerț, reforme structurale și adoptarea normelor europene. Această abordare combina, atunci, permeabilitatea normativă a regimurilor în tranziție democratică exterioare Uniunii cu menținerea diferențelor instituționale dintre statele membre și actorii din afara granițelor¹³.

Descrisă ca fiind una de **marginalitate instituțională**, Politica Europeană de Vecinătate includea statele partenere într-o comunitate europeană mai largă, dar le menținea în afara centrului decizional al UE¹⁴. Concepția europeană aplica simultan deschiderea și excluderea: Ucraina era recunoscută ca partener apropiat, dar nu beneficia încă de o perspectivă clară de aderare. Ucraina era, prin urmare, integrabilă funcțional, fără ca această integrare să conducă automat la apartenența politică deplină.

Ulterior, Parteneriatul Estic a aprofundat delimitarea spațială dintre asocierea politică și integrarea economică, păstrând incertă destinația finală. El a diferențiat vecinătatea estică de dimensiunea sudică a Politicii Europene de Vecinătate și a oferit statelor partenere posibilitatea unei asocieri politice și a unei integrări economice mai avansate¹⁵. Inițiativa nu constituia însă un proces de extindere și nici nu stabilea o destinație instituțională comună pentru toate statele participante. Ucraina era apropiată de ordinea politică și juridică europeană prin reguli și acorduri, dar continua să fie tratată ca parte a unui spațiu extern.

Cele două poziționări au devenit concurente atunci când asocierea cu UE și integrarea într-o uniune vamală eurasiatică au presupus reguli incompatibile. Pentru Moscova, apropierea europeană desprindea un stat central din spațiul său privilegiat; pentru UE, ea reprezenta rezultatul condiționalității și al opțiunii statului partener¹⁶.

Ambiguitatea europeană avea consecințe paradoxale. Ea făcea posibilă extinderea regulilor UE fără asumarea imediată a unei noi extinderi, dar reducea forța stimulentei oferit Ucrainei și menținea o separație între europenizare și apartenență. Tocmai această zonă intermediară a devenit tot mai instabilă pe măsură ce Federația Rusă a tratat apropierea normativă drept realiniere geopolitică.

Instrumentele de exercitare a ordinilor de vecinătate

a) Instrumentele Uniunii Europene

Instrumentul central al Uniunii Europene rămâne condiționalitatea: accesul la piață, finanțare și cooperare este legat de adoptarea normelor și reformelor europene. Acordul de Asociere și Acordul DCFTA au transformat apropierea Ucrainei de UE într-un proces juridic amplu, care include armonizarea legislației privind concurența, achizițiile, standardele comerciale, justiția și administrația. Integrarea economică devenea astfel și un mecanism de transformare instituțională internă, având ca scop accelerarea procesului de europenizare¹⁷.

Acordurile dintre UE și Ucraina au transferat relației externe o metodă

dezvoltată în procesul extinderii: reformele sunt evaluate prin criterii și termene-limită de implementare, iar beneficiile cresc odată cu convergența legislativă. Spre deosebire de procesul de aderare, politica de vecinătate nu oferea însă participare la instituțiile UE și nici certitudinea destinației finale. Puterea sa transformatoare depindea astfel de atractivitatea beneficiilor și de coerența condiționalității.

Condiționalitatea trebuie susținută complementar de stimulente concrete, pentru a evita transformarea ei într-o barieră de acces. Liberalizarea vizelor din 2017 a recompensat reforme privind securitatea frontierelor, combaterea corupției și drepturile fundamentale și a facilitat integrarea societală. Totuși, eficiența politicii europene de extindere depinde de capacitatea instituțiilor ucrainene de a implementa reformele, iar înainte de perspectiva aderării costurile acestora nu erau compensate de o destinație instituțională certă¹⁸.

Instrumentele europene au întâmpinat și limite interne. Statele membre nu au avut întotdeauna aceleași priorități față de Federația Rusă, fie extinderea, fie securitatea estică, iar condiționalitatea a fost aplicată uneori selectiv. Din acest motiv, UE a exercitat o influență considerabilă asupra reglementărilor și economiei ucrainene, dar a oferit, înainte de 2022, garanții politice și de securitate mai reduse decât profunzimea transformărilor solicitate.

După 2022, UE a completat instrumentele normative și economice

cu sprijin pentru funcționarea și apărarea statului ucrainean. Mecanismul pentru Ucraina oferă până la 50 de miliarde de euro pentru perioada 2024-2027, condiționate de redresarea economică și de reforme politice. Sancțiunile împotriva Rusiei și misiunea de asistență militară au extins politica europeană către asigurarea condițiilor de securitate necesare pentru exercitarea suveranității și continuarea integrării¹⁹.

b) Instrumentele Federației Ruse

Federația Rusă a urmărit inițial menținerea Ucrainei în cooperarea post-sovietică prin intermediul Comunității Statelor Independente, Spațiului Economic Comun, Uniunii Vamale și al proiectului eurasiatic. Ucraina a participat selectiv, evitând transferul unor competențe către instituții dominate de Moscova. Pe măsură ce Uniunea Economică Eurasiatică a dobândit un regim vamal comun, participarea deplină la aceasta a devenit incompatibilă cu acordul comercial DCFTA, negociat cu UE²⁰.

Oferta rusă conținea și stimulente: acces la piață, prețuri negociate pentru energie, mobilitatea forței de muncă și păstrarea lanțurilor industriale. Aceste avantaje erau însă legate de menținerea convergenței geostrategice cu Moscova, iar distincția dintre integrare voluntară în „lumea rusă” și „disciplinarea vecinului” s-a estompat atunci când Ucraina a ales apropierea de Europa.

Interdependențele economice și energetice au oferit Moscovei resurse suplimentare. Comerțul, conexiunile industriale, dependența de gaz și rolul

Ucrainei ca stat de tranzit puteau fi folosite pentru negociere sau constrângere externă. Presiunile din 2013 au fost relevante deoarece au conectat explicit alegerea economică a Ucrainei cu posibile costuri politice și teritoriale²¹.

Moscova a utilizat și instrumente politice, culturale și informaționale: partide, mass-media, organizații ale „compatrioților”, instituții religioase și doctrina „Russkiy Mir”. Legăturile lingvistice și culturale nu au generat însă automat loialitate geopolitică. Pe măsură ce atractivitatea modelului rus s-a redus, narațiunile identitare au fost asociate tot mai mult cu presiunea politică²². Eseul lui Vladimir Putin din 2021 relativiza separarea politică și autonomia identitară ucraineană, transformând trecutul imperial și sovietic într-un argument pentru o ordine regională ierarhică²³.

Anexarea Crimeei și intervenția în Donbas în 2014, urmate de invazia din 2022, au transformat politica de influență rusă într-o încercare de reorganizare prin forță a teritoriului și a orientării externe a Ucrainei.

Finalități regionale și statutul Ucrainei

Finalitatea rusă este conservarea unui spațiu post-sovietic în care Moscova să dețină un rol privilegiat în definirea regulilor de securitate și de integrare. În privința Ucrainei, obiectivul minimal este blocarea integrării occidentale ireversibile, iar cel maximal este integrarea într-un sistem eurasiatic dirijat de Moscova.

Doctrina de politică externă a Kremlinului din 2023 păstrează prioritatea „străinătății apropiate” și a integrării eurasiatice²⁴.

Finalitatea rusă admite mai multe formule instituționale, de la neutralitate la integrare eurasiatică, dar toate exclud desprinderea strategică deplină a Ucrainei. Prin urmare, disputa nu privește numai aderarea la o organizație, ci și capacitatea Kievului de a lua decizii de politică externă fără aprobarea implicită a Moscovei.

Finalitatea UE a fost inițial stabilizarea și europenizarea unei vecinătăți externe, nu integrarea politică deplină, dar a creat pentru Ucraina o poziție intermediară și instabilă. Războiul a eliminat treptat această ambiguitate, deoarece stabilitatea unui stat aflat permanent între cele două ordini devenise incompatibilă cu noua realitate securitară.

Ulterior momentului 2022, cele două finalități s-au îndepărtat decisiv. Federația Rusă a încercat să limiteze, prin forță, capacitatea Ucrainei de a opta pentru ordinea occidentală. UE i-a acordat statutul de candidat în iunie 2022, a deschis negocierile în iunie 2024 și primele clusteri în iunie și iulie 2026. Ucraina a trecut astfel de la statutul de țară vecină asociată la cel de potențial membru, deși aderarea rămâne condiționată și gradu-
ală²⁵.

Ordinea rusă atribuie Moscovei dreptul de a limita opțiunile strategice ale Kievului; ordinea europeană a evoluat către recunoașterea dreptului Ucrainei de a urmări integrarea într-o comunitate juridică alternativă

cele ex-sovietice. Incompatibilitatea nu a făcut războiul inevitabil și nu a distribuit simetric responsabilitatea: deturnarea concurenței libere dintre ordini, prin recurgerea la agresiune militară, a rezultat din decizia Kremlinului de a împiedica prin forță o orientare pe care nu o mai putea inversa prin instrumente politice și economice.

Concluzii

Concurența dintre cele două ordini de vecinătate a produs consecințe care depășesc relațiile bilaterale ale Ucrainei cu Federația Rusă și cu Uniunea Europeană. Prima a fost erodarea modelului cooperativ post-Război Rece, bazat pe presupuziția că interdependența economică și dialogul instituțional puteau limita conflictele privind reorganizarea Europei de Est. După 2014, iar mai ales după 2022, vecinătatea comună s-a transformat dintr-un spațiu al integrării concurente într-unul al confruntării militare și al delimitării geostrategice.

A doua consecință a constatat în restrângerea posibilității Ucrainei de a menține o politică de echilibru între cele două centre. Densificarea sistemului eurasiatic, urmată de o creștere a coerciției ruse, a transformat orientarea externă a Kievului într-o alegere cu implicații directe asupra integrității teritoriale, securității și funcționării statului. Agresiunea rusă a demonstrat că revendicarea unei sfere privilegiate de influență poate conduce la contestarea, prin forță, a su-

veranității statelor care aleg o apartenență regională alternativă.

În același timp, războiul a resetat politica externă a Uniunii Europene. Extinderea a dobândit o funcție geopolitică și de securitate, iar Ucraina a trecut de la statutul unei periferii asociate la cel al unui potențial membru al UE. Procesul rămâne condiționat și păstrează o doză de incertitudine, însă integrarea europeană a devenit parte a reconstrucției ordinii regionale.

Cazul Ucrainei arată că statele situate între centre geopolitice concurente sunt expuse și vulnerabile atunci când ordinea regională nu le garantează, în mod efectiv, libertatea de aliniere. Pentru România, consecințele privesc militarizarea Mării Negre, securitatea frontierelor estice și interesul strategic de a consolida reziliența Ucrainei și credibilitatea extinderii europene.

Note

- ¹ Derek Averre, „Competing Rationalities: Russia, the EU and the ‘Shared Neighbourhood’”, *Europe-Asia Studies*, vol. 61, nr. 10, 2009, p. 1689.
- ² Hiski Haukkala, „From Cooperative to Contested Europe? The Conflict in Ukraine as a Culmination of a Long-Term Crisis in EU–Russia Relations”, *Journal of Contemporary European Studies*, vol. 23, nr. 1, 2015, p. 27.
- ³ Comisia Europeană, *Wider Europe – Neighbourhood: A New Framework for Relations with Our Eastern and Southern Neighbours*, COM(2003) 104 final, Bruxelles, 11 martie 2003, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex:52003DC0104>, accesat 24 iunie 2026; Comisia Europeană, *European Neighbourhood Policy: Strategy Paper*, COM(2004) 373 final, Bruxelles, 12 mai 2004, https://enlargement.ec.europa.eu/system/files/2019-01/2004_communication_from_the_commission_-_euro-pean_neighbourhood_policy_-_strategy_paper.pdf, accesat 24 iunie 2026; Consiliul Uniunii Europene, *Joint Declaration of the Prague Eastern Partnership Summit*, Praga, 7 mai 2009,

https://www.consilium.europa.eu/media/31797/2009_eap_declaration.pdf, accesat 24 iunie 2026.

- ⁴ Vladimir Putin, „On the Historical Unity of Russians and Ukrainians”, Președinția Federației Ruse, 12 iulie 2021, <http://en.kremlin.ru/events/president/news/66181>, accesat 25 iunie 2026; Kseniya Oksamytna, „Imperialism, Supremacy, and the Russian Invasion of Ukraine”, *Contemporary Security Policy*, vol. 44, nr. 4, 2023, p. 480.
- ⁵ Alexander L. George, Andrew Bennett, *Case Studies and Theory Development in the Social Sciences*, MIT Press, Massachusetts, 2005, p. 70.
- ⁶ David A. Lake, Patrick M. Morgan (coord.), *Regional Orders: Building Security in a New World*, University Park, Pennsylvania State University Press, 1997, p. 117.
- ⁷ *Ibidem*, p. 117.
- ⁸ Rilka Dragneva, Kataryna Wolczuk, *Ukraine Between the EU and Russia: The Integration Challenge*, Basingstoke, Palgrave Macmillan, 2015, p. 36.
- ⁹ David A. Lake, *Hierarchy in International Relations*, Cornell University Press, Ithaca, 2009, p. 22.

- ¹⁰ Sandra Lavenex, „EU External Governance in ‘Wider Europe’”, *Journal of European Public Policy*, vol. 11, nr. 4, 2004, p. 684; Sandra Lavenex, Frank Schimmelfennig, „EU Rules beyond EU Borders: Theorizing External Governance in European Politics”, *Journal of European Public Policy*, vol. 16, nr. 6, 2009, p. 793.
- ¹¹ Hiski Haukkala, „The Russian Challenge to EU Normative Power: The Case of European Neighbourhood Policy”, *The International Spectator*, vol. 43, nr. 2, 2008, pp. 37-38; Laure Delcour, *The EU and Russia in Their ‘Contested Neighbourhood’: Multiple External Influences, Policy Transfer and Domestic Change*, Londra, New York, Routledge, 2017, p. 58.
- ¹² Gerard Toal, *Near Abroad: Putin, the West and the Contest over Ukraine and the Caucasus*, Oxford University Press, Oxford, 2017, p. 77; Președinția Federației Ruse, *The Foreign Policy Concept of the Russian Federation*, adoptat la 12 iulie 2008, <http://en.kremlin.ru/supplement/4116>, (accesat 23.06.2026).
- ¹³ Karen E. Smith, „The Outsiders: The European Neighbourhood Policy”, *International Affairs*, vol. 81, nr. 4, 2005, p. 760.
- ¹⁴ Christopher S. Browning, George Christou, „The Constitutive Power of Outsiders: The European Neighbourhood Policy and the Eastern Dimension”, *Political Geography*, vol. 29, nr. 2, 2010, pp. 109–110.
- ¹⁵ Consiliul Uniunii Europene, *Joint Declaration of the Prague Eastern Partnership Summit*.
- ¹⁶ David Cadier, „Eastern Partnership versus Eurasian Union? The EU–Russia Competition in the Shared Neighbourhood and the Ukraine Crisis”, *Global Policy*, vol. 5, nr. 1, 2014, pp. 76–77.
- ¹⁷ Eur-Lex, *Acord de Asociere între Uniunea Europeană și statele membre ale acesteia, pe de o parte, și Ucraina, pe de altă parte*, Jurnalul Oficial al Uniunii Europene, L 161, 29 mai 2014, [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/PDF/?uri=CELEX:22014A0529\(01\)](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/PDF/?uri=CELEX:22014A0529(01)), accesat 24 iunie 2026.
- ¹⁸ Consiliul Uniunii Europene, „Council Adopts Regulation on Visa Liberalisation for Ukrainian Citizens”, Bruxelles, 11 mai 2017, <https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2017/05/11/visa-liberalisation-ukraine/pdf>, (accesat 24.06.2026).
- ¹⁹ Comisia Europeană, *The Ukraine Facility*, https://commission.europa.eu/topics/eu-solidarity-ukraine/eu-assistance-ukraine/ukraine-facility_en, accesat 24 iunie 2026; Consiliul Uniunii Europene, „Ukraine: EU Launches Military Assistance Mission”, Bruxelles, 15 noiembrie 2022, <https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2022/11/15/ukraine-eu-launches-military-assistance-mission/>, (accesat 24.06.2026).
- ²⁰ Dragneva și Wolczuk, *op. cit.*, pp. 38-39.
- ²¹ Simon Pirani, Jonathan Stern, Katja Yafimava, „The Russo-Ukrainian Gas Dispute of January 2009: A Comprehensive Assessment”, Oxford Institute for Energy Studies, NG 27, februarie 2009, <https://www.oxfordenergy.org/wpcms/wp-content/uploads/2010/11/NG27-TheRussoUkrainianGasDisputeofJanuary2009AComprehensiveAssessme>

- nt-JonathanSternSimonPiraniKatjaY-afimava-2009.pdf, accesat 12 iulie 2026.
- ²² Ammon Cheskin, „Russian Soft Power in Ukraine: A Structural Perspective”, *Communist and Post-Communist Studies*, vol. 50, nr. 4, 2017, p. 279.
- ²³ Kseniya Oksamytna, *op. cit.*, p. 481.
- ²⁴ Ministerul Afacerilor Externe al Federației Ruse, *The Concept of the Foreign Policy of the Russian Federation*, Decretul prezidențial nr. 229, 31 martie 2023, https://mid.ru/en/foreign_policy/fundamental_documents/1860586/?TSPD_101_R0=08765fb817ab2000a402ae4f92660d1b51dc3f1e1268e487854d9abb3ceff48464f3c830c780d4c10864d2a56114300083e4f57d01a4e8b80b10d59bd6c728ef8fd08c98d036c7bc924777884db42778510a3e3774a721c504793b8cf56645ea, (accesat 12.07. 2026).
- ²⁵ Consiliul Uniunii Europene, „EU Opens Accession Negotiations with Ukraine”, 25 iunie 2024, <https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2024/06/25/eu-opens-accession-negotiations-with-ukraine/>, accesat 12 iulie 2026; Idem, „EU and Ukraine Open First Accession Negotiations Cluster”, 15 iunie 2026, <https://www.consilium.europa.eu/ro/press/press-releases/2026/06/15/eu-and-ukraine-open-first-accession-negotiations-cluster/>, accesat 12 iulie 2026; Idem, „EU Opens Accession Negotiations with Ukraine on External Relations Policies”, 14 iulie 2026, <https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2026/07/14/enlargement-eu-opens-accession-negotiations-with-ukraine-on-external-relations-policies/>, (accesat 18.07.2026).

Bibliografie

Lucrări cu caracter general și special

- Delcour, Laure, *The EU and Russia in Their 'Contested Neighbourhood'*, Routledge, Londra, New York, 2017.
- DRAGNEVA, Rilka, Wolczuk, Kataryna, *Ukraine Between the EU and Russia: The Integration Challenge*, Basingstoke, Palgrave Macmillan, 2015.
- GEORGE, Alexander L., BENNETT, Andrew, *Case Studies and Theory Development in the Social Sciences*, Cambridge, MA, MIT Press, 2005.
- LAKE, David A., *Hierarchy in International Relations*, Cornell University Press, Ithaca, 2009.
- LAKE, David A., Morgan, Patrick M. (coord.), *Regional Orders: Building Security in a New World*, Pennsylvania State University Press, 1997.

TOAL, Gerard, *Near Abroad: Putin, the West and the Contest over Ukraine and the Caucasus*, Oxford University Press, Oxford, 2017.

Articole și studii

- AVERRE, Derek, „Competing Rationalities: Russia, the EU and the 'Shared Neighbourhood'”, *Europe-Asia Studies*, vol. 61, nr. 10, 2009, pp. 1689–1713.
- BROWNING, Christopher S., Christou, George, „The Constitutive Power of Outsiders: The European Neighbourhood Policy and the Eastern Dimension”, *Political Geography*, vol. 29, nr. 2, 2010, pp. 109–118.
- CADIER, David, „Eastern Partnership versus Eurasian Union? The EU–Russia Competition in the Shared Neighbourhood and the Ukraine Crisis”, *Global Policy*, vol. 5, nr. 1, 2014, pp. 76–85.

- CHESKIN, Ammon, „Russian Soft Power in Ukraine: A Structural Perspective”, *Communist and Post-Communist Studies*, vol. 50, nr. 4, 2017, pp. 277–287.
- HAUKKALA, Hiski, „From Cooperative to Contested Europe? The Conflict in Ukraine as a Culmination of a Long-Term Crisis in EU–Russia Relations”, *Journal of Contemporary European Studies*, vol. 23, nr. 1, 2015, pp. 25–40.
- LAVENEX, Sandra, „EU External Governance in ‘Wider Europe’”, *Journal of European Public Policy*, vol. 11, nr. 4, 2004, pp. 680–700.
- LAVENEX, Sandra, SCHIMMELFENNIG, Frank, „EU Rules beyond EU Borders: Theorising External Governance in European Politics”, *Journal of European Public Policy*, vol. 16, nr. 6, 2009, pp. 791–812.
- OKSAMYTNA, Kseniya, „Imperialism, Supremacy, and the Russian Invasion of Ukraine”, *Contemporary Security Policy*, vol. 44, nr. 4, 2023, pp. 497–512.
- SMITH, Karen E., „The Outsiders: The European Neighbourhood Policy”, *International Affairs*, vol. 81, nr. 4, 2005, pp. 757–773.
- Resurse online**
- Comisia Europeană, *European Neighbourhood Policy: Strategy Paper*, COM(2004) 373 final, Bruxelles, 12 mai 2004, https://enlargement.ec.europa.eu/system/files/2019-01/2004_communication_from_the_commission_-_european_neighbourhood_policy_-_strategy_paper.pdf
- Comisia Europeană, *The Ukraine Facility*, https://commission.europa.eu/topics/eu-solidarity-ukraine/eu-assistance-ukraine/ukraine-facility_en
- Comisia Europeană, *Wider Europe – Neighbourhood: A New Framework for Relations with Our Eastern and Southern Neighbours*, COM(2003) 104 final, Bruxelles, 11 martie 2003, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex:52003DC0104>
- Consiliul Uniunii Europene, „Council Adopts Regulation on Visa Liberalisation for Ukrainian Citizens”, Bruxelles, 11 mai 2017, <https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2017/05/11/visa-liberalisation-ukraine/pdf>
- Consiliul Uniunii Europene, „EU and Ukraine Open First Accession Negotiations Cluster”, Bruxelles, 15 iunie 2026, <https://www.consilium.europa.eu/ro/press/press-releases/2026/06/15/eu-and-ukraine-open-first-accession-negotiations-cluster/>
- Consiliul Uniunii Europene, „EU Opens Accession Negotiations with Ukraine”, Bruxelles, 25 iunie 2024, <https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2024/06/25/eu-opens-accession-negotiations-with-ukraine/>
- Consiliul Uniunii Europene, „EU Opens Accession Negotiations with Ukraine on External Relations Policies”, Bruxelles, 14 iulie 2026, <https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2026/07/14/enlargement-eu-opens-accession-negotiations-with-ukraine-on-external-relations-policies/>
- Consiliul Uniunii Europene, „Ukraine: EU Launches Military Assistance Mission”, Bruxelles, 15 noiembrie 2022, <https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2022/11/15/ukraine-eu-launches-military-assistance-mission/>
- Consiliul Uniunii Europene, *Joint Declaration of the Prague Eastern Partnership Summit*, Praga, 7 mai 2009,

- https://www.consilium.europa.eu/media/31797/2009_eap_declaration.pdf.
- Eur-Lex, *Acord de Asociere între Uniunea Europeană și statele membre ale acesteia, pe de o parte, și Ucraina, pe de altă parte*, Jurnalul Oficial al Uniunii Europene, L 161, 29 mai 2014, [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/PDF/?uri=CELEX:2014A0529\(01\)](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/PDF/?uri=CELEX:2014A0529(01)).
- Ministerul Afacerilor Externe al Federației Ruse, *The Concept of the Foreign Policy of the Russian Federation*, 31.03.2023, https://mid.ru/en/foreign_policy/fundamental_documents/1860586/?TSPD_101_R0=08765fb817ab2000a402ae4f92660d1b51dc3f1e1268e487854d9abb3ceff48464f3c830c780d4c10864d2a56114300083e4f57d01a4e8b80b10d59bd6c728ef8fd08c98d036c7bc924777884db42778510a3e3774a721c504793b8cf56645ea.
- PIRANI, Simon, STERN, Jonathan, YAFIMAVA, Katja, „The Russo-Ukrainian Gas Dispute of January 2009: A Comprehensive Assessment”, Oxford Institute for Energy Studies, NG 27, februarie 2009, <https://www.oxfordenergy.org/wpcms/wp-content/uploads/2010/11/NG27-TheRussoUkrainianGasDisputeofJanuary2009AComprehensiveAssessment-JonathanSternSimonPiraniKatjaYafima-va-2009.pdf>.
- Președinția Federației Ruse, *The Foreign Policy Concept of the Russian Federation*, 12 iulie 2008, <http://en.kremlin.ru/supplement/4116>.
- PUTIN, Vladimir, „On the Historical Unity of Russians and Ukrainians”, Președinția Federației Ruse, 12 iulie 2021, <http://en.kremlin.ru/events/president/news/66181>.

